

Teatre modernista

Literatura catalana IV

Modernisme i teatre

El teatre arriba aviat a una conclusió molt clara: no es pot avançar en la indagació de la realitat si no es considera la part més oculta, fosca i irracional de la naturalesa humana. Neix així a Catalunya un teatre naturalista per al qual la burgesia barcelonina no estava acostumada. Émile Zola no va aconseguir trencar la tradició del teatre català, i no va ser fins a l'arribada d'Henrik Ibsen que el drama modernista ho canviés gairebé tot. A partir de 1886 comencem a veure sobre l'escena retrats de personatges modernistes (de la mà de Frederic Soler), però sense que els autors en prenguin costat. Es parla, però, de teatre modernista a partir de 1888 fins a 1911.

Naturalisme I l'Art per l'Art

- El teatre té dues vessants: una més naturalista encetada especialment per Pin i Soler, que no va tenir continuïtat i una altra que van obrir els joves modernistes. L'obra de Pin i Soler deixa de banda els drames obrers i de passions primitives, tan habitual en Ignasi Iglésias.
- Totes dues opcions tenen aquesta característica realista típica, però amb la diferència que els modernistes hi afegeixen un element reivindicatiu, considerat regeneracionista.
- A més hi ha l'opció modernista de l'Art per l'Art, amb Apel·les Mestres com a màxim exponent, que va introduir a Catalunya els autors anglesos i francesos.
- La influència modernista arriba pràcticament a tot arreu en l'escena teatral, fins i tot a autors no originàriament modernistes, com Àngel Guimerà.

L'escenari

- El Modernisme té com a centres neuràlgics les tertúlies, les revistes que feien d'altaveu del programa del moviment.
- Però un element molt important d'aquesta promoció van ser les Festes modernistes organitzades per Santiago Rusiñol a Sitges des de 1892 a 1899, que es van convertir en un emblema del moviment.
- Les festes, a diferència dels Jocs Florals, estaven restringides als artistes.
- La primera festa, del 23 d'agost de 1892, va ser una exposició de belles arts amb una barreja de pintors modernistes i convencionals.
- La segona festa, del 10 de setembre de 1893, va incloure una representació de *La intrusa* de Maeterlinck.
- La cinquena (1899) ja incloïa concerts, exposicions i representacions teatrals.
- Un altre lloc de reunió era la cerveseria "Els Quatre Gats", que també va donar nom a una revista. D'aquestes reunions sorgeix un autor teatral com Juli Vallmitjana, un dels autors teatrals més prolífics de l'època.

Adrià Gual (1872 – 1943)

- Gual va ser una de les figures més rellevants del modernisme teatral.
- Va ser criticat pels regeneracionistes pel seu estil esnob i elitista i per obviar el sentit social d'alguns autors estrangers.
- Es veu molt influenciat pel simbolisme que intenta regularitzar a l'escena catalana.
- Creia fermament que els nous temps requerien una nova forma de fer teatre i amb autors nous, per això va posar una èmfasi especial en la formació d'autors.
- Gual va ser un clar representant d'autors que utilitzaven els elements de la Comèdia de l'Art com a personatges centrals. Els personatges de la Comèdia van esdevenir arquetipus dramàtics modernistes que prenen vida sobre els escenaris sense necessitat de textos importants, només amb la mímica.
- Un dels aspectes més importants de la seva obra és el fet de què va intentar en tot moment crear una base institucional per no haver de partir de zero cada vegada, crear alguna mena de sistematització (pensament noucentista en certa mesura), així el 1913 es va crear l'Escola Catalana d'Art Dramàtic, de la què Gual n'era el director.

Santiago Rusiñol (1861-1931)

- Rusiñol creu que la societat no ha de preocupar-se per qüestions materials, sinó que hauria d'estar sotmesa a una minoria d'elegits, els artistes.
- L'única manera de viure dignament és cercant la Bellesa i gaudint-ne. Un exemple és la seva obra *L'alegria que passa* (1898), una petita comunitat d'artistes que esdevenen missioners de l'art.
- Un altre exemple del seu radicalisme és *Cigales i formigues* (1901), on els poetes viuen al cim d'una muntanya i gaudeixen mútuament de l'art, mentre a la plana la societat d'homes-formiga conreen els camps. La diferència entre prosa i poesia es fa encara més evident amb aquests dos grups de persones.
- La poesia, però, no està a l'abast de tothom, com explica en la seva obra sarcàstica *Els jocs florals de Canprosa* (1902) on ridiculitza els Jocs florals i tot el que representen.
- A començaments de segle aquesta radicalitat comença a cedir, la llibertat té un preu molt alt i l'artista necessita de mitjans que ha de proporcionar un altre per aconseguir-los. A l'obra *La mare* (1907) l'artista té un lligam del què no vol desprendre's, la seva família. A través de l'amor, el món familiar pot subordinar-se al món de la creació artística.

Santiago Rusiñol (1861-1931)

- Aquesta transició des de la radicalitat a la racionalitat es veu molt clarament en la seva gran novel·la *“L’auca del Senyor Esteve”* (1907).
- *Rusiñol va ser un clar lluitador contra les injustícies socials “El místic” – 1903 (on critica les pressions dels interessos sobre l’obra de Verdaguer i contra els què aquest no sap lluitar) i “L’hèroe” (on denuncia les barbaritats colonials de Cuba i Filipines.*
- Quan el Noucentisme comença a fer acte de presència, Rusiñol l’ignora i se’n riu. La seva obra perd transcendència i esdevé objecte d’entreteniment pur. En els últims anys Rusiñol es dedica a fer comèdies breus majoritàriament, amb qüestions banals com la infidelitat conjugal, etc. Molt allunyat del Rusiñol inicial.

Ignasi Iglésias (-1928)

- Iglésias és la figura més important del drama modernista regeneracionista. La seva obra no té sentit sense l'obra d'Ibsen (l'anàlisi psicològica que permet descobrir la profunditat anímica dels personatges sense destruir l'apariència naturalista del diàleg).
- L'individu es debat entre les convencions de la societat burgesa que l'ofeguen i les seves aspiracions de llibertat.
- Iglésias admirava Ibsen en sobremesura, això fa que els seus inicis siguin més naturalistes, i que les reivindicacions socials centrin el seu teatre.
- Els seus personatges són molt forts, les escenes – violentes, amb obres que no deixaven ningú indiferent.
- Va ser traduït a diverses llengües com el castellà, portuguès, francès o italià.
- El seu teatre, però, també entrarà en crisi i optarà per temes més costumistes.

La crisi del teatre modernista

- A partir de 1910 el teatre perd molts espectadors. Tothom es pregunta el per què d'aquesta caiguda. La crisi afectà principalment el teatre professional.
- Però bàsicament hi ha un canvi de comportament en l'espectador primàriament burgès, que volen ser els protagonistes i que no se senten lligats als pagesos i menestrals. No vol capellans de bosc ofegats per la pressió ni obrers barallant-se contínuament. Tampoc vol misticismes, poetes idíl·lics i fades.
- A tot això s'ha d'afegir la incidència del cinema i de les pel·lícules de curt metratge, que anaven augmentant la durada i la freqüència.
- El cinema no és, però, un enemic del teatre, sinó una manera diferent de veure la realitat, moderna, allunyada del classicisme teatral.